

Bijdrage ds. W. Visscher,
predikant van de Gereformeerde Gemeente te Amersfoort,
COGG-conferentie voor studenten theologie, Gouda, 16 mei 2014

Het heil dat nooit vergaat...

Enkele gedachten bij de heilsorde.

1. Inleiding

Graag wil ik iets zeggen over het belang en de plaats van de gereformeerde theologie voor vandaag de dag. Het gaat over een onderwerp met veel aandachtspunten. We de ontwikkelingen volgt kan zo enkele thema's noemen. De triniteit, de leer van de eigenschappen Gods, de schriftleer en vele andere zaken worden druk besproken. Wie de recente Christelijke Dogmatiek doorleest komt heel wat vragen en probleemvelden tegen. Vooral de leer over de Heilige Schrift is heel erg in beweging. Van harte wil ik u de lectuur van de NGB (art. 3-7) en de Institutie van Calvijn aanbevelen. Ook Bavinck geeft in zijn dogmatiek hele belangrijke gedachten. Het is belangrijk om daar goed in geworteld te zijn, om de huidige discussies goed te kunnen volgen. Ik ga echter aan die onderwerpen voorbij. Ik wil vanmiddag met u nadenken over de heilsorde. Dit omdat het daarbij gaat om het hart van de prediking en de hoorder. De toe-eigening van het heil is nog immer de kernvraag van het gereformeerd belijden. Ik begin met, naar mijn besef indrukwekkend, een citaat.

2. Citaat Ds. G. Boer

“Maar velen van ons zijn door veel verschrikkelijker dingen doorgedaan. Immers de vraag: Is er wel een God, en het antwoord, dat daarop komt, baant de weg tot de vraag: Wie is deze God? Hoe leer ik Hem kennen? Hoe kom ik met Hem in het reine? Waar u eindigt, begint het pas. Immers dieper dan de aangevretenheid van de moderne mens in deze cultuurfase, gaat de ontdekking van de Heilige Geest, wanneer wij gesteld worden in de ontmoeting met de levende God, die ons verbrandt in onze problemen en aanvechtingen, en de grondvraag aan de orde stelt, nl. onze schuld. Hier komen de volle tonen van zonde en genade tot ontplooiing. Wie voor God staat, blijft alleen de schreeuw om genade over. Wij staan daar niet als mensen van de twintigste eeuw, maar als goddelozen en vijanden. Wie van ons in dat gericht betrokken werd, weet, dat hij daar nooit uit was gekomen, wanneer zich niet een Ander had gemeld, nl. onze Heere Jezus Christus, die zich om ons in dat gericht heeft gesteld. Daarom hebben wij Hem onuitsprekelijk lief. Hij daalde en daalt neer om onze handen, die gebonden zijn door vele banden, te ontbinden. Hij is het antwoord op de meest indringende vraag: Hoe krijg ik een genadige God? Wij hebben Hem ... lief... in alles, waarin de Belijdenis der kerk Hem prijst. (Ds. G. Boer in zijn gedachtewisseling met Dr. H. Berkhof, pag. 30). Hoe krijg ik een genadige God is naar mijn besef nog steeds de kernvraag waar het in prediking, pastoraat en zielzorg over hoort te gaan. Vandaar dat ik aandacht wil vragen voor de orde van het heil en de toe-eigening ervan.

3. Heilsorde

De heilsorde, de weldaden die Christus heeft verworven en toepast, had en heeft een belangrijke plaats in de geloofsleer. Wie de belijdenisgeschriften van de Nederlandse kerk doorneemt komt voortdurend heilsordelijke zaken tegen. De enige troost hangt samen met

kennis van drie stukken of delen. In de Dordtse Leerregels wordt een heel hoofdstuk gewijd aan de bekering des mensen (Hoofdstuk 3). En Calvijn wijst erop dat alles wat Christus voor de zaligheid van het menselijke geslacht gedaan heeft 'nutteloos voor ons is en van geen enkel belang, zolang Hij buiten ons is en wij van Hem gescheiden zijn' (Inst 3.1.1). In de NGB gaan de artikelen 22, 23, 24 en 26 over de rechtvaardiging en de heiliging. Het zijn bepaald niet de minst belangrijke artikelen uit onze belijdenis. Reeds Luther merkte al op dat met de rechtvaardiging de kerk staat of valt. Kortom, het gaat om iets dat belangrijk is.

4 Oud en nieuw

Wie de oude handboeken over de geloofsleer opslaat zal veel tegenkomen over de heilsorde. De heilsorde omvat de weldaden die Christus voor de gelovigen heeft verworven en de orde waarin deze worden geschonken. Roeping gaat aan geloof en rechtvaardiging vooraf. Bavinck, om maar iemand te noemen, besteedt circa 400 pagina's in zijn Gereformeerde Dogmatiek aan dit thema. Calvijn besteedt ongeveer een kwart van zijn Institutie aan de vraag 'over de wijze waarop wij deel krijgen aan de genade van Christus'. En Wilhelmus a Brakel besteedt in zijn Redelijke Godsdienst een kleine 300 bladzijden aan dit thema. Wie de nieuwere handboeken voor de geloofsleer opslaat komt aanzienlijk minder aandacht voor de heilsorde tegen. Bij Berkhof vinden we ongeveer 70 bladzijden (ongeveer 12%) en bij Van den Brink en Van der Kooi komen we in de Christelijke Dogmatiek niet verder dan 59 pagina's (8%). Kennelijk is de aandacht in het geheel van de geloofsleer wat verschoven naar thema's als de vernieuwing van de wereld, Israël, de openbaring en de inleidingsvragen.

5. Oorzaken?

De vraag dringt zich op hoe het komt dat de heilsorde, die gaat over rechtvaardiging, heiliging en verheerlijking, kennelijk minder aandacht heeft. Werkt hier mogelijk de grote nadruk op het verbond door in de theologische bezinning? Spreekt het heilsuniversalisme van Karl Barth hier mogelijk een rol? Of is mogelijk de aandacht voor de persoonlijke heilsvraag in kerk en prediking verslapt? Ik weet het niet zeker, maar soms lijkt het alsof de vraag van Luther, hoe krijg ik een genadige God, inderdaad is vervangen door de moderne vraag: is er eigenlijk wel een God? In de hierboven geciteerde gedachtewisseling tussen H. Berkhof en G. Boer kwam dat indringend aan de orde. Misschien goed om die gedachtewisseling nog eens door te nemen. Vooral als met het oog op de vragen waar het anno 2014 in de kerk eigenlijk over hoort te gaan.

6. Blijvende aandacht

Er is dus een verminderde aandacht voor de heilsorde. Toch zou ik graag een pleidooi willen houden voor ruime en legitieme aandacht ervan, in de geloofsleer, de prediking en het pastoraat. Die ruime aandacht dringt zich in de eerste plaats op als we de brieven van Paulus lezen. Keer op keer gaat het daarover zaken als rechtvaardiging en heiliging. Het lijkt mij een verarming als we dergelijke zaken niet mee in zijn volle breedte en diepte doordenken en in de prediking doorgeven. Ook onze gereformeerde belijdenis legt sterk de nadruk op de persoonlijk toe-eigeningsvragen. De liturgische formulieren gaan denk ik in het zelfde spoor. Het is een open deur om hier de geschriften van de Nadere Reformatoren en de Puriteinen te noemen. De vragen rond het persoonlijke heil domineren in hun geschriften. Het zou een verarming zijn als we dergelijke vragen niet meer stellen en doordenken.

7 Op welke wijze?

Hoe stellen we de grote vragen rond de heilsorde en de toe-eigening aan de orde? Laat is enkele belangrijke invalshoeken summier noemen.

Laten we in de eerste plaats vooral de Schriften naspreken als het gaat over de toe-eigening van het heil. Ik weet wel dat het een verschil is tussen Oude en Nieuwe Testament. Ook weet ik dat zaken die in het Oude Testament voor ons verstaan nog enigszins duister kunnen zijn, denk aan de drie-eenheid, maar in het NT met meer duidelijkheid worden geopenbaard. Toch neemt dat niet weg dat de rechtvaardiging van de goddeloze ook reeds in het OT voluit aan de orde komt. Genesis 15 vers 6 staat niet voor niets in de Bijbel. En Luther heeft de zeven boetpsalmen reeds evangelische psalmen genoemd. Het thema van zonde en genade komt er voluit en volop in naar voren. De hele Schrift is belangrijk. Laten we voor de heilsorde ook de hele Bijbel tot klinken brengen. Het is niet goed als de gemeente alleen maar teksten hoort uit het NT. Kerst of Pasen, denk bijvoorbeeld aan Job 19:25, kan ook vanuit het Oude Testament aan het hart van de hoorders worden gelegd.

8. Christocentrisch

Laten we in de tweede plaats de heilsorde altijd benaderen van uit Christus. Het gaat om de door Christus verworven weldaden. Door de geloofsverenging met Christus ontvangen zondaren heil en redding van God. Los van Christus is er geen sprake van heil. Geloof, rechtvaardiging, heiliging en verheerlijking gaat terug op het heilswerk van Christus. De geloofsleer, maar ook de prediking en het pastoraat, moet doortrokken zijn van betekenis van Christus. Zonder en buiten Hem is er geen leven en geen heil. Paulus wenste niets anders te prediken dan Jezus Christus en dien gekruist. Het heil is door de Persoon van de Middelaar verworven. Door Zijn verhoging past Hij het heil ook toe. Dogmatische bezinning is geen saai lesje, maar bezinning op het werk en de Persoon van Christus voor ons. De prediker moet weten en verstaan wat de Schriften over Christus openbaren. Laat hij leven vanuit de levende omgang met een levende Jezus. En laat dat ook merkbaar zijn in zijn ambtelijk werk en voorbereiding daartoe. Meditatie is fundamenteel voor het ambtelijke werk.

9 Pneumatologisch

Laat het ook een plaats hebben in relatie tot het noodzakelijke werk van de Heilige Geest in ons. Zondaren worden met Christus verenigd. Die vereniging is het verborgen werk van Gods Geest. De toepassing van de heilsweldaden vindt plaats in de zondaar. Het werk van Gods Geest gaat niet buiten de verloren zondaar om. De Schrift gebruikt op dit punt krachtige en duidelijke beelden. Zoals de wind blaast waarheen hij wil zo ook is de Geest God in het hart van zondaren (Joh. 3:8). Het is van belang dat we onze bezinnen op de plaats van de wet en het Evangelie. Het is wezenlijk dat we ook verkondigen hoe Christus als een levende realiteit functioneert in het hart van de gelovigen. Zonder die pneumatologische toespitsing kan de prediking en ook de dogmatisch bezinning versralen tot indrukwekkende overzichten die echter het hart onberoerd laten. De tederheid en de kracht van het werk van Gods Geest kan niet nadrukkelijk genoeg benadrukt worden. Daarbij hoede men zich overigens voor het oordelen van het hart van een ander.

10. Eigen hart

Laat het overdenken van de heilorde ook een spits mogen hebben naar eigen hart en leven. De prediker moet geen dingen zeggen waar hij zelf geen heilige weet van heeft. Als Christus ons niet dierbaar is geworden en gebleven dan kunnen we met goed fatsoen geen ambtsdrager zijn. We kunnen de dingen uit de heilsorde overdenken en weergeven. Maar laten we onszelf daarbij niet vergeten. Het kan zijn dat we al deze dingen keurig weten en op een rij hebben. Letterkennis is niet verwerpelijk. Toch mag de spade wel een beetje dieper. Kennen we de grote vragen van zonde en genade ook vanuit de persoonlijke doorleving. De G. Boer schreef daarover in zijn gedachtewisseling met Berkhof indringende woorden. Reeds veel eerder waren dergelijke woorden te lezen bij Bavinck. Laat ik met enkele woorden van deze grote man die soms ook kind kon zijn mijn bijdrage besluiten.

11. De ontzaglijke realiteit...

“In de preken van Ebenezer en Ralph Erskine vindt men dit alles terug.... Er is een belangrijk element in, dat ons heden ten dage veelszins ontbreekt. Het treffendst komt dat uit, als wij preken als de Erkinen vergelijken met de stichtelijke lectuur, die tegenwoordig, vooral in de stichtelijke verhalen en romans, op de markt wordt gebracht. De geestelijke zielenkennis wordt erin gemist. Het is alsof wij niet meer weten, wat zonde en genade, wat schuld en vergeving, wat wedergeboorte en bekering is. In de theorie kennen we ze wel, maar wij kennen ze niet meer in de ontzaglijke realiteit van het leven. En daarom maakt de stichtelijke literatuur uit vroeger dagen altijd een gans andere indruk dan die uit de jongste tijd”. Dr. H. Bavinck, 1904 in een voorwoord op een prekenbundel van de gebr. Erskine.).

Zonde en genade, schuld en vergeving, Adam en Christus, wedergeboorte en bekering, geloof en rechtvaardiging, kortom vrienden, zijn het begrippen of is het levende werkelijkheid voor ons geworden. De kerk van Nederland heeft mannen nodig die de ontzaglijke realiteit van deze dingen bij ondervinding kennen.

Ik dank u wel.

Ds. W. Visscher